

PER QUÈ NO HE ANAT A MONTSERRAT

Avui, diumenge 3 de juny de 1956, al Monestir de Montserrat es celebra una doble festa. En ocasió d'inaugurar, a l'atri de la Basílica, una estàtua en alabastre del rei En Joan I, "l'Amador de la Gentilesa", un considerable ~~aplec~~ aplec d'escriptors catalans, poetes i prosistes, farà ofrena a la Verge de Montserrat d'una "Corona Literària" que vindrà a repetir la "Corona Poètica" que, l'onze de setembre de 1881, -aviat farà tres quarts de segle,-oferien els poetes catalans quan la Coronació canònica de la venerada imatge com a Patrona de Catalunya. Tot i que la data d'avui no és tan específicament simbòlica com la de fa setanta-cinc anys, i que la publicitat que se li ha donat i se li donarà és considerablement més reduïda, no vull dubtar que en aquestes solennitats actuals bategarà un esperit genuïnament català i que els parlaments que s'hi pronunciaran tindran, d'una manera inequívoca, el to i l'accent que tan sovint tenim ocasió d'enyorar. Sí, la festa d'avui a Montserrat és una festa ben catalana, i sé que aquest és el significat que hom ha volgut donar-li, per part dels seus organitzadors com en la intenció dels assistents, ad-huc d'alguns que, per llur posició espiritual, no semblen pas especialment predisposats a teixir corones a llaor de la Mare de Déu. Val a dir que, amb una discreta comprensió, els organitzadors demanaven, només, "un mínim sentit religiós fonamental" a les obres presentades, i que tractessin, si no de la Verge, de Montserrat.

He estat invitat, d'una manera particular i ben cordial, a prendre part a aquesta "Corona Literària" i a assistir a la festa d'avui. El monjo que em feia la invitació és un home de lletres distingit de les noves generacions, i em demanava que l'ajudés a que el projecte fos "una cosa ben universal; que tots hi entrin". Em deia que, si hi havia un prejudici, havia d'ajudar a dissipar-lo. La presència de tants amics meus - una gran majoria d'escriptors catalans - i el caràcter de la festa d'avui havien d'incitar-me a assistir-hi i a fer de romeu literari en el dia d'avui, com altres vegades he fet de romeu excursionista en una ascensió a Montserrat, aquesta muntanya que tantes ressonàncies sentimentals desvetlla en el cor dels catalans. (Bé o malament, no puc dir-ho encara segons el meu criteri, aquestes ~~resonàncies~~ ^{resonàncies} es troben copiosament cantades, en vers, al voluminós "Poema de Montserrat" que acaba de publicar, en edició "popular" a 175 pessetes ex emplar, en Josep Maria de Sagarra. El tinc al davant, però no he tingut encara temps de llegir-lo. Dubto, tanmateix, que em convenci de canviar una actitud que ara assajaré d'explicar i de justificar.)

~~Però~~ No he anat a Montserrat, avui, ni he pres part a la "Corona Literària a la Mare de Déu de Montserrat". Hi ha, com ja ho expressava ben clarament en la meva resposta a la invitació rebuda, "una circumstància personal que m'impideix d'afegir-me a tots aquells que ajuntaran llur veu en la festa del 3 de juny: que em trobo mancat de la fe necessària per a donar a allò que digués o escrivís el valor d'un testimoniatge i la sinceritat cordial d'una adhesió". I afegia, potser innecessàriament: "els darrers vint anys no han fet altra cosa que enfondir la distància que em separa, en cor i en esperit, del que un dia llunyà foren les meves creences religioses. M'avanço a reconèixer que aquestes circumstàncies no m'han afectat mai d'una manera personal, i que cap rancúnia no m'anima en l'oposició que, massa sovint, em separa dels meus compatriotes creients. Més aviat jo diria que és d'espectacle general de la meva terra i la conducta que m'ha semblat observar en aquells que duïen la responsabilitat de l'aplicació de les doctrines de Crist allò que, cordialment, me n'allunya; sense prejudici, és clar, de les raons intel·lectuals que, per abreujar, resumeixo en allò que en dic "manca de fe". I si, malgrat tot, respecto i penso respectar sempre les sinceres

creences religioses i m'esforço i m'esforçaré a predicar aquest respecte a tothom - com no vaig pas ésser l'únic a fer en moments tan dramàtics com inoblidables - no em puc imposar l'esforç d'insinceritat que representaria cantar uns símbols i unes idees que no comparteixo. No crec que, en aquest cas - fins i tot suposant que pogués forçar-me a fer-ho - pogués agrair-m'ho hi, per dir-ho en els vostres termes, que la Verge de Montserrat pogués premiar-m'ho. Més aviat em semblaria una irreverència."

Aquestes eren, i són, en un resum imperfecte, les raons de la meva abstenció. Hi havia, és clar, un punt fals per a un esperit religiós creient en els dogmes de l'Església Catòlica, i el meu distingit corresponsal, el monjo poeta de Montserrat, me'l subratllava en la seva cordial contestació. "No us vull contradir - em deia -. La vostra carta està tan plena de respecte... Per meteurem-me només això: sense voler establir un paral·lel que tant pecaria de desproporcionat com d'irreverent, jo no he deixat de creure en Catalunya, tot i sentir-me tan decebut dels homes que han conduït la política de les seves llibertats". És clar que jo no feia derivar la meva manca de fe de la conducta, en aquests darrers anys, dels dirigents de l'Església Catòlica a Espanya i a Catalunya - àdhuc jo afegiria que a Roma - perquè aquesta manca de fe era molt anterior a 1936 i a la "Carta pastoral dels Metropolitans i Prelats d'Espanya" que, per a honor dels catalans, un Cardenal català refusava de signar. Però, altrament, Catalunya no ha estat mai patrimoni d'uns homes ni d'uns partits, de dreta o d'esquerra, ni els governants que regiren amb major o menor encert les seves incipients llibertats pretengueren mai d'ésser infal·libles. Creure en Catalunya ve del simple fet biològic d'ésser i sentir-se català. Creure en el Déu i els dogmes que proposa i imposa l'Església Catòlica Romana pressuposa una acceptació total, cega o raonada, de la divinitat d'aquesta Església i de la veritat d'aquests dogmes, entre els quals hi ha el de la infal·libilitat papal. Per a un catòlic creient i sincer, tot error de política, tota falla d'aplicació de les doctrines, tot acte reprobable que hom pugui imputar, a dretes o a tort, a un representant de l'Església, per elevat que sigui, s'explica pel caràcter humà d'aquests homes però no afecta per res allò que representen ni la suprema autoritat que detenten. Poden plànyer-se de les desviacions i àdhuc lluitar per a corregir-les. L'oració no és pas l'única arma de què disposen per a aconseguir resultats que sovint, amb raó, sorprenden els qui s'ho miren de fora estant. Cal que digui que, llevat de comptats casos excepcionals, la conducta de l'Església Catòlica a Catalunya no m'ha semblat, a mi que he de mirar-la amb els ulls crítics de qui no té la fe religiosa, com el resultat d'aquesta acció evangèlica, sinó com a guiada per simples mòbils polítics, quan no materials?

Vull precisar una mica més la meva posició. Fins a 1936, un ~~simple~~ ^{el d'uns} deure de cortesia i de convivència social m'hauria induït a acompanyar els meus amics creients a tots aquests actes que, com el d'avui, revesteixen un doble caràcter patriòtic i religiós. Em sento honorat que en l'actiu d'un dels meus amics més estimats hi hagi el fet d'haver perdut l'alcaldia de Tarragona per haver acudit a rebre i honorar com a autoritat l'Arquebisbe ~~de Tarragona~~ Cardenal Vidal i Barraquer quan aquest es presentava a la tribuna oficial, el dia 14 d'abril de 1936, festa oficial de la República. I durant els anys tràgics de la guerra, vaig contribuir en les meves modestes forces a fer respectar el dret de tot ciutadà a seguir i practicar una religió, condemnant amb la paraula i amb l'exemple tots els actes de persecució, tots els crims comesos sota pretexte de revolució o de represàlies pels elements tèrbols que deshonoraren els primers mesos del nostre conflicte. Seria estúpid, per altra banda, ~~menystenir~~ ignorar o menystenir la importància política i social que té i pot tenir, en una Catalunya nacional, la Religió Catòlica i els ciutadans que la practiquen. Però les accions que s'han registrat de 1939 ençà, per part dels representants oficials de l'Església a casa nostra, la innegable infeudació, ratificada solemnement per la signatura del Concòrdat, a

una política i un Estat totalitaris; l'associació, de primer~~xx~~ activa i sorollosa, després passiva i resignada, a una "Victòria" en una guerra civil que havia d'excloure'n, precisament, la Pacificació que semblava correspondre a l'Església de Crist; la ignorància o el menyspreu en què les jerarquies eclesiàstiques han tingut el fet lingüístic de Catalunya, a despit de totes les disposicions canòniques i del simple sentit comú, quan no de les conveniències d'una evangelització eficaç del poble; totes aquestes coses, que per a un home creient són fets potser lamentables, però que no afecten els fonam~~enxix~~ents de la seva fe, basten per a allunyar-me, a mi que no sóc creient, de tota demostració externa d'acatament o de sotsmissió a un poder espiritual que no em pot representar ni em mereix un suficient respecte.

Totes les catedrals d'Espanya duen a la façana una inscripció que en fa simples dependències del "Movimien-to"; el cap de l'Estat, que no és "per la gràcia de Déu", és rebut sota tàlem a Montserrat com a totes les altres esglésies de la religió; el català és bandejat de la predicació i de l'ensenyament; el Concordat fa renúncia expressa dels principis pontificis més enèrgicament defensats arreu - llibertat de premsa, d'escola, de sindicació, d'associació de joves - a canvi de tot de privilegis medievals de jurisdicció o de simple immunitat fiscal. No pot haver-hi sindicats catòlics, però un bisbe pot destituir un catedràtic o fer retirar un llibre de les biblioteques; la joventut segueix essent un monopoli de l'Estat falangista, però les ordres religioses poden fabricar, comprar, vendre i ensenyar sense haver de pagar contribucions ni tenir títols acadèmics precisos; no hi ha llibertat de trona en català, però en canvi hom rectificarà el traçat de les diòcesis per a adaptar-lo a les oficials "províncies"; no hi ha llibertat de premsa, però cap sacerdot no pot ésser detingut, jutjat o condemnat si no és per la seva superior jerarquia eclesiàstica... Mentrestant, ~~per~~ el poble que ha vist re-construir sumptuosament - si bé no sempre amb gust - esglésies i convents; edificar-ne de nous en els barris rics, on l'explotació de la vanitat burgesa en forma de noces, bateigs i funerals, misses de dues i altres cerimònies religioso-mundanes permet ingressos considerables; imposar patrons per a cada gremi diferent, amb els inevitables oficis solemnes i sermons estipendiats; multiplicar les processons de gran espectacle; organitzar missions i exercicis espirituals a les fàbriques, els despatxos i els bancs, pràcticament obligatoris per a qui no vulgui fer-se malveure; el poble, que sent en l'Església un enemic, aliat natural dels rics i de l'Estat, s'avesa a veure en la religió catòlica una rutina més aviat cara, indispensable en tres o quatre ocasions solemnes de la vida (bateig, primera comunió, casament i enterament), ~~sempre~~ mai gratuïta i amb la qual cal regatejar~~xx~~ sen-se escrúpuls, que es sent allunyat d'un ritual que no entén, d'una moral que no sap veure aplicada, d'uns dogmes martellejats a cop d'afirmacions, però mai ~~ni~~ explicats ni estudiats, es ~~són~~ cada vegada més distanciat de la religió i de la fe catòlica.

Ja sé que avui "no està de moda" fer d'anticlerical ni d'irreligiós. Ja sé que oposar-se a l'Església vol dir, a casa nostra, fer de "comunista" o ressuscitar les campanyes del "Diluvio" o la "Campana". Són coses que no admeten discussió, ni pública ni privada. Són coses que sembla que només preocupin a aquells, que deuen ésser molt pocs, que pensen en el paper que podria tenir demà una Església exemplar en la vida social i espiritual d'un país al qual tornessin la veu i la llibertat. No sóc pas jo qui he de reformar res ni treballar per a aquests resultats més o menys distants. Ja faig prou de dir-ho i, per subratllar més la meva opinió, de privar-me d'anar a Montserrat, aquest diumenge assolat de juny, a agrupar-me amb els meus companys escriptors catalans entorn de la imatge de Joan I i a trenar una "Corona Literària a la Mare de Déu de Montserrat". Respectuós amb les idees d'altri, ho sóc encara més amb les meves i amb la meva sinceritat.

demage o de

R.T.